

Spolna shema: maskulinitet, femininitet in androginitet

ANDREJA AVSEC

POVZETEK

V članku so opisane značilnosti in vrste jaz-shem ter razlike med posamezniki v teh shemah. Osredotočili smo se na spolno shemo kot eno od osrednjih jaz-shem. Navajamo vprašalnike, ki merijo tip spolne sheme z lestvicama maskuliniteti in femininiteti ter delijo posameznike v tri oziroma štiri tipe glede na spolno shemo: maskuline, feminine in androgine (nekatero še nediferencirane). Dve teoriji poskušata razložiti shematičnost na področju spola: teorija spolne sheme (Bem, 1981) in teorija jaz-sheme (Markus, Crane, Bernstein & Siladi, 1982).

Spence (1993) kot alternativo zgoraj navedenima enofaktorskima teorijama predlaga multifaktorsko razlago razlik med spoloma v vedenju, ki temelji na konstruktu spolne identitete. Določeni korelati spolno diferenciranega vedenja z osebnostnimi lastnostima maskulinitet-instrumentalnost in femininitet-ekspresivnost po njenem mnenju sicer obstajajo, vendar pa na vedenje, povezano s spolom, vpliva še mnogo drugih faktorjev.

Na koncu je še pregled modelov, ki povezujejo psihološko zdravje s spolno shemo. V 70. letih je bila androginitet pojem psihološkega zdravja. Kasneje je vedno več raziskav potrjevalo maskulini model. Marsh in Byrne (1991) pa predlagata diferencialni model.

ABSTRACT

GENDER SCHEME: MASCULINITY, FEMININITY, AND ANDROGINY

In the present article characteristics as well as types of self-schemes and differences among individuals analysed in these schemes are described, in particular a gender scheme as one of the central self-schemes. The questionnaires are presented in which a type of a gender scheme is analysed by scales of masculinity and femininity, whereby individuals are divided into three or four gender types: masculinum, femininum, and androginum (in some cases also indeterminate). There are two theoretical attempts, trying to explain schematism in the domain of a gender: gender scheme theory (Bem, 1981) and self-scheme theory (Markus, Crane, Bernstein & Siladi, 1982).

According to Spence's multifactor interpretation of sex differences concerning one's behaviour, an alternative to above mentioned onefactor theories is suggested, based on the idea of sexual identity. In regard to this idea certain correlates of sex-differentiated behaviour, characterized by personality traits, such as masculinity-instrumentality and femininity-expressiveness, are to be the fact, however, behaviour related to gender is influenced by many other factors.

By the end, a brief sketch of different models is given in which psychological health is connected with a gender scheme. In the seventies androgyny was considered to signify the psychological health, yet more and more further researches confirmed a masculine model. Marsh and Byrne (1991), however, suggest a differential model.

Jaz-scheme

Sodobne raziskave in teorije na področju osebnosti dajejo vedno večji poudarek na to, kako posameznik organizira svoj psihološki svet. Če začnemo s Kellyjevo formulacijo personalnih konstruktov (Carver & Scheier, 1992), vidimo postopno pojavljanje velikega števila raziskav, ki uporabljajo kognitivni pristop kot osrednjo točko v svojih raziskavah.

Najbolj pogosto uporabljen konstrukt za razlago kompleksih struktur znanja je shema. Definirana je kot klastrska struktura konceptov, ki vsebuje generalizirano znanje in lahko reprezentira dogodke, dele dogodkov, pravila, situacije, relacije in objekte (Eysenck & Keane, 1996; Kellog, 1995).

Za veliko število avtorjev so sheme osnovni elementi, od katerih je odvisno kakršnokoli mentalno procesiranje informacij (Rumelhart, 1984; Alba & Hasher, 1983). Sheme so vključene v procese interpretacije vhodnih podatkov, pri priklicu informacij iz spomina, pri organizaciji akcij, pri postavljanju ciljev in na splošno pri usmerjanju predelovanja informacij.

Zaenkrat lahko še zelo malo povemo o strukturi kognitivnih shem. Večino njihovih predvidenih lastnosti in funkcij bo potrebno še raziskati in dokazati. Vendar pa imajo ti koncepti že sedaj trdno heuristično vrednost, saj lahko z njihovo pomočjo smiselno organiziramo empirične rezultate in ugotovitve ter usmerjamo raziskave.

Pojem sheme se je uveljavil tudi zunaj strogega področja kognitivne psihologije. Mnogo zadnjih modelov se je osredotočilo na naravo kognitivnih reprezentacij v okviru samopodobe. V najpreprostejših modelih predstavljajo samopodobo kot eno izmed mnogih vozlišč v asociativni spominski mreži. Temeljijo na spominskih modelih mrež, kot sta npr. HAM in ACT* (Anderson, 1982), in predpostavljajo, da je informacija o jazu shranjena v obliki propozicij. Drugi (Kihlstrom & Cantor, 1984) opredeljujejo samopodobo kot hierarhično strukturo kategorij, katere elementi so poteze, vrednote in spomini specifičnih dogodkov, ali pa kot multidimenzionalni pomenski prostor (Hoelter, 1985). Spet drugi pogled opredeljuje samopodobo kot sistem shem o sebi ali generalizacij o jazu, ki izhajajo iz preteklih socialnih izkušenj (Markus & Wurf, 1987).

Rogers in sodelavci (1977) izhajajo iz predpostavke, da je človekova samopodoba zelo aktiven in močan agent pri organizaciji posameznikovega sveta. Definirajo jo kot abstraktno reprezentacijo preteklih izkušenj, ki so v zvezi s posameznikom. Fenomenološko gledano pa je to vrsta nejasne ideje o tem, kaj posameznik misli o sebi. Verjetno se razvije z namenom, da posamezniku pomaga ohraniti urejenost ogromne količine podatkov, ki se nanašajo nanj.

Kihlstrom in Cantor (1984) definirata samopodobo kot mentalno reprezentacijo samega sebe, ki se ne razlikuje od drugih mentalnih reprezentacij idej, objektov in dogodkov. Z drugimi besedami, samopodoba je koncept, ki se ne razlikuje od ostalih konceptov, in je shranjena v spominu kot struktura znanja, tako kot ostale strukture znanja. Podobno jo pojmujeta Greenwald in Banaji (1989).

Uporaba izraza jaz-scheme (self-schema) ni enotno opredeljena. Nekateri jo uporabljajo kot termin za oznako posameznih področij v samopodobi, drugi pa za celoto vsega znanja o sebi, torej kot sinonim samopodobe. Mi bomo uporabljali jaz-scheme za posamezna področja samopodobe (podobno kot jaz-reprezentacijo), pojem samopodoba (self-concept) pa za celoto vsega znanja o sebi, kot je v literaturi tudi najpogosteje uporabljen.

Markus (1977) definira jaz-scheme kot kognitivne generalizacije sebe, ki izhajajo iz preteklih izkušenj. Njihova funkcija je organiziranje in vodenje procesiranja informacij v zvezi s seboj. Jaz-scheme vsebujejo kognitivne reprezentacije, ki izvirajo iz

specifičnih dogodkov in situacij, in tudi bolj splošne reprezentacije, ki izvirajo iz ponavljajočih se kategorizacij in naknadnih evaluacij posameznikovega vedenja, od drugih ali samega sebe.

V čem se jaz-sheme razlikujejo od ostalih shem? Predvsem so večje in kompleksnejše (Rogers, Kuiper & Kirker, 1977). Po zdravi logiki bi se lahko strinjali s tem, saj človek porabi precej več časa za opazovanje stvari, ki se nanašajo na njega samega, kot za karkoli drugega na svetu. Jaz-sheme tudi precej pogosteje uporabljamo v vsakdanjem življenju, poleg tega pa imajo več emocionalnih komponent kot druge sheme (Carver & Scheier, 1992).

Vse jaz-sheme niso enake. Nekatere so bolj pomembne in izdelane in zato bolj vplivajo na vedenje kot druge. Nekatere so pozitivne, druge negativne. Ljudje razvijejo shematične reprezentacije sebe: kakšni bi želeli biti, kakšni se bojijo biti, kakšni pričakujejo, da bodo postali, kakšni nočejo biti ...

Najbolj očitna razlika med reprezentacijami je njihova pomembnost. Nekateri vidiki samopodobe so osrednjega pomena, medtem ko so drugi bolj periferni. Osrednji deli človekove samopodobe so na splošno najbolj izdelani in predpostavljamo, da tudi najbolj vplivajo na predelavo informacij in s tem na vedenje (Linville, 1987). Razlike med jaz-reprezentacijami so tudi v tem, ali se nanašajo na preteklost, sedanost ali prihodnost. Podobe sebe v preteklosti ali v prihodnosti so lahko pomembne tudi za trenutno samopodobo (Markus & Nurius, 1986). Jaz-reprezentacije se razlikujejo v tem, ali so dejansko že bile aktualizirane ali ne. Nekatere niso aktualne pač pa verjetne za posameznika, druge so zeleni ideali. Med vsemi temi so mogoči vidiki samopodobe, torej tisti, ki predstavljajo nekaj, kar bi posameznik rad bil ali pa se boji biti (Markus & Nurius, 1986). Ti delujejo kot spodbude za vedenje, oblikujejo podobe prihodnje samopodobe v zelenih ali pa neželenih končnih stanjih. Njihova funkcija je tudi, da oblikujejo evaluativni in interpretativni kontekst za sedanji pogled na sebe. Eno izmed zelo proučevanih področij je tudi razlika med realnim in idealnim jazom. Higgins (1987, 1996) predpostavlja, da obstajajo najmanj trije vidiki samopodobe. Prvi vidik odraža aktualno, dejansko samopodobo, drugi predstavlja idealno samopodobo in attribute, ki jih posameznik želi imeti, tretji pa predstavlja pričakovano oziroma zahtevano samopodobo, ki je celota lastnosti, za katere posameznik meni, da bi jih moral imeli. Diskrepanca med katerimakoli vidikom samopodobe lahko povzroči nelagodje, različne diskrepance pa povzročajo različne vrste nelagodja. Tako naj bi bila diskrepanca med aktualno in idealno samopodobo kriva za depresijo, diskrepanca med aktualno in družbeno zaželeno pa za anksioznost. Ogilvie (1987) se je v nasprotju z večino raziskovalcev, ki preučujejo idealni jaz, usmeril na nezaželeni jaz. V svoji raziskavi ugotavlja, da nezaželeni jaz v primerjavi z idealnim jazom bolj vpliva na trenutni občutek zadovoljstva in verjetno tudi na človekove vedenjske intence.

Predpostavljamo, da se posamezniki močno razlikujejo glede na vsebino in organizacijo svojih jaz-shem. Nekateri so v svojih razmišljanjih npr. zelo zavzeti s svojo poštenostjo, maskulinostjo ali ustvarjalnostjo in lahko razvijejo zelo podrobne in sistematične sheme o sebi na teh posameznih področjih. Obratno pa so lahko drugi relativno nediferencirani ali ašhematični - brez jaz-shem - na teh področjih (Markus, Crane, Bernstein & Siladi, 1982).

Jaz-sheme se razvijejo na podlagi kognitivnih reprezentacij preteklih izkušenj, zato morajo obstajati razlike med posamezniki v teh shemah, saj ima vsak posameznik drugačne izkušnje. Če posameznik na določenem področju nima izkušenj, ponavadi za to področje tudi nima razvite jaz-sheme. Iz te predpostavke je izhajala tudi H. Markus (1977), ki je ugotavljala razlike v shematičnosti posameznikov in posledice teh razlik v procesiranju informacij. Posameznik, ki je razvil jaz-shemo na določenem področju

vedenja, predeluje informacije, ki se tičejo tega področja, relativno brez težav, predvideva svoje lastno vedenje na tem področju in je odporen proti informacijam o sebi, ki niso v skladu z njegovo jaz-shemo.

Spolna shema in njen vpliv na procesiranje informacij

Obstajajo nekatera področja mišljenja in vedenja, ki so bolj izraziti in osrednji, tako da v bistvu vsak posameznik razvije vsaj temeljne sheme v zvezi s temi področji. Te univerzalne sheme se razvijajo glede na tiste aspekte samopodobe, ki so še posebej pomembni in uporabni za evaluacijo in razlago socialnih situacij. Eno od takih področjih je vsekakor spol (Markus in sodelavci, 1982).

Posameznikov spol postane center pozornosti že zgodaj v posameznikovem življenju in ostane pomemben parameter njegovih socialnih interakcij skozi vse življenje. Raziskave poročajo, da se otroci že pred tretjim letom zavedajo svojega spola in se vedejo na način, ki kaže diferenciranost njihove samopodobe glede na ta faktor (Martin & Halverson, 1981, 1983).

Kljub dejstvu, da sta pri vseh posameznikih razvita vsaj osnovna ocena in razumevanje njihovega biološkega spola, pa imajo samo nekateri posamezniki dobro elaborirano shemo na tem področju, ki jo uporabljajo za mišljenje, opisovanje in evaluiranje sebe (McGuire & Padawer-Singer, 1976; Deux & Major, 1987). Glede na to lahko sklepamo, da jaz-shema za področje spola pri njih mora obstajati in da je združena s samopodobo. Nekateri aspekti posameznikovih reprezentacij jaza se povežejo z elementi feminine ali maskuline strukture in obratno, reprezentacije teh lastnosti se povežejo z reprezentacijami nekaterih aspektov jaza.

Kot pomembna komponenta samopodobe je spolna shema zelo aktivna v procesiranju informacij, povezanih s spolom. Za shematično procesiranje informacij se predpostavlja, da naj bi bilo kvalitativno in kvantitativno drugačno od neshematičnega procesiranja. Npr., tako vkodiranje kot priklic informacij naj bi bilo vzpodbujeno kot funkcija aktivacije shem, posebej za shemam relevantne informacije. S tem procesom je ravno tako povezano povečanje hitrosti in učinkovitosti procesiranja (Payne, Connor & Colletti, 1987). Področje spomina je za zdaj osrednje v večini raziskav, ki se ukvarjajo z vplivi samopodobe in njenega znanja na procesiranje informacij. Posameznik, ki ima razvito jaz-shemo na področju spola, naj bi pokazal boljši priklic stimulusov, ki so relevantni za njegovo spolno shemo. Predpostavljamo, da proces opisovanja sebe, kot ga zahteva določen vprašalnik spolnih vlog, povzroči, da se pri posamezniku aktivira njegova spolna shema, ki mu pomaga organizirati informacije. Prisotnost spolne sheme naj bi omogočala bolj učinkovito vkodiranje pridevnikov, ki so relevantni za njo, in producirala njihov boljši priklic, in to ne samo zaradi spolne sheme, pač pa tudi zaradi njene povezanosti s samopodobo. Za preverjanje te hipoteze je bilo opravljenih veliko število raziskav.

Tako je npr. raziskava H. Markus in sodelavcev (1982) odkrila sistematične razlike v kognitivnih rezultatih med skupinami posameznikov, označenih kot maskulini, feminini ali androgini. Posamezniki, identificirani kot feminini, so si zapomnili več femininih kot maskulinih lastnosti, opisali več femininih kvalitete, imeli krajši reakcijski čas za pridevnike, ki so značilni za njih, kot za ostale, in bili bolj samozavestni glede svojih sodb. Poleg tega so ti posamezniki opisali več primerov preteklega, tipično ženskega vedenja kot ostale skupine. Analogno je veljalo za maskuline posameznike. Če predpostavljamo, da so jaz-sheme zbirke preteklega vedenja, je jasno, da bodo imeli posamezniki več informacij in izkušenj v zvezi z eno vrsto spola in precej manj z drugo.

Na splošno lahko rečemo, da pri maskulinih posameznikih obstajajo sheme, rele-

vantne maskulinosti in obratno, da obstajajo pri femininih posameznikih sheme, ki so relevantne femininosti. Verjetno ne obstajajo neke splošne spolne sheme, ki bi vključevale spolno vedenje na splošno. Če bi bili maskulini posamezniki senzitivni tudi za femininost, potem bi morali hitreje odgovarjati na feminine kot na nevtralne pridevnike, vendar je bilo ravno obratno (Markus, Crane, Bernstein, & Siladi, 1982).

Na področju socialne psihologije je več raziskav preučevalo, na kakšen način je procesiranje spolno relevantnih informacij vključeno v fenomen spolnega stereotipiziranja. Koblinsky, Kruse in Sugawara (1978) so pri otrocih ugotovili, da je spomin za maskuline informacije o moških in feminine informacije o ženskah v eksperimentalnih zgodbicah superiornejši kot za obratne informacije. Liben in Signorella (1980) sta našla razlike pri nalogah rekognicije med visoko in nizko spolno tipiziranimi posamezniki. Visoko spolno tipizirani posamezniki so ob priklicu prepoznali več spolno konsistentnih slik (npr. ko je moški zaposlen s tipično maskulino aktivnostjo) kot spolno nekonsistentnih slik (npr. moški, zaposlen s tipično žensko aktivnostjo). Martin (1987) je podobno preučevala povezanost spolnih shem s spolnimi stereotipi. Eden od jasnih pokazateljev delovanja shem so bile napake, ki so jih ocenjevalci delali na podlagi spola, rase, poklica... Opazovalci so namreč pretiravali v pogostosti pojavljanja shemam relevantnih informacij nasproti shemam nekonsistentnih informacij.

Frable in Bem (1985) sta ugotavljala individualne razlike v uporabi spola kot kognitivne sheme za strukturiranje in usmerjanje percepcije. Spolno tipizirani posamezniki so pogostejše kot androgini posamezniki pomešali, katera oseba nasprotnega spola, ki je sodelovala v diskusiji, je dala določeno izjavo.

Merjenje maskulinosti in femininosti

Constantinople (1973) v svoji izčrpni kritiki tradicionalnega načina merjenja karakteristik spolnih vlog razlaga, da so tradicionalni vprašalniki spolnih vlog temeljili na ideji maskulinosti in femininosti kot dveh koncih enodimenzionalnega kontinuuma. Tako pomeni visoko izražena maskulinitet hkrati tudi nizko femininost. Odsotnost maskulinosti pa nujno pomeni prisotnost femininosti.

Za tradicionalne vprašalnike naj bi bilo tako značilno:

- nujni in zadostni kriterij za vključitev posameznega itema v lestvico je sposobnost diskriminacije biološkega spola (ne glede na njegovo irelevantnost glede na kulturni koncept spolnih vlog);
- en set postavk naj bi meril tako maskulinitet kot femininost, ena smer odgovora je indikativna za maskulinitet, druga smer pa za femininost;
- vsota maskulinih in femininih odgovorov naj bi posameznika locirala na enem kontinuumu.

Tako naj bi bil pomen maskulinosti in femininosti definiran s pomočjo empiričnih frekvenc posameznih itemov, brez kakršnekoli teorije ali koncepta spolnih vlog. Validnost vprašalnikov so ponavadi merili s pomočjo korelacij s spolom, ki so bile okoli 0,70 (Constantinople, 1973). Posameznik, ki se je nesrečno uvrstil nekje v sredino bipolarnega kontinuuma, je bil tako najmanj spolno dezorientiran, ambivalenten, v najslabšem primeru pa naj bi tak rezultat kazal na deviantnost v spolnem vedenju, biseksualnost ali splošno neprilagojenost (Berzins, Willing & Wetter, 1978).

Novije formulacije spolnih vlog temeljijo na drugačnih predpostavkah (Bem, 1974; Spence, Helmreich & Stapp, 1975). Na kratko jih lahko strnemo v naslednje značilnosti:

- ortogonalni dvodimenzionalni model maskulinosti in femininosti,
- sociokulturna definicija spolnih vlog,

- izbor pozitivnih, socialno zaželenih spolno tipiziranih karakteristik in
- razširitev vedenjskega repertoarja pri spolno manj tipiziranih posameznikih.

Hkrati z idejo o neodvisnih dimenzijah maskulnosti in femininosti se je pojavilo tudi več novih vprašalnikov za merjenje spolnih vlog. Vprašalnika BSRI (Bem Sex-Role Inventory; Bem, 1974, skrajšana verzija Bem, 1979) in PAQ (Personal Attributes Questionnaire, Spence, Helmreich & Stapp, 1975, razširjena verzija z negativnimi postavkami, EPAQ, Spence, Helmreich & Holahan, 1979) sta najbolj pogosto uporabljena vprašalnika za merjenje spolnih vlog (Whitley, 1980). Poleg njiju navajajo v literaturi še vprašalnika PRF ANDRO (Berzins, Welling & Wetter, 1978) in ACL (Adjective Check List, Heilbrun, 1976). Vsi vprašalniki definirajo spolne tipe na podoben način, s podobnimi termini, vsak od njih lahko določi androgine in nediferencirane posameznike, uporabljajo podobne tehnike za določitev štirih spolnih kategorij. Zato se vprašalniki uporabljajo zamenljivo.

Kljub zgoraj naštetim podobnostim med vprašalniki, pa nekateri avtorji (Kelly & Worell, 1977) opozarjajo na določene razlike na področju merjenja, uporabi psihometričnih in item analiz ter v kriterijih validnosti in reliabilnosti. Berzins, Welling & Wetter (1978) so v svoji raziskavi primerjali vse štiri zgoraj navedene vprašalnike. Povprečna korelacija med vprašalniki na lestvicah maskulnosti je znašala 0,71 (BSRI/PAQ = 0,85; BSRI/ANDRO = 0,70; BSRI/ACL = 0,75; PAQ/ANDRO = 0,66; PAQ/ACL = 0,70; ANDRO/ACL = 0,61), povprečna korelacija na lestvicah femininosti pa 0,62 (BSRI/PAQ = 0,73; BSRI/ANDRO = 0,62; BSRI/ACL = 0,68; PAQ/ANDRO = 0,59; PAQ/ACL = 0,51; ANDRO/ACL = 0,57). Ker vsak od vprašalnikov razdeli poskusne osebe v štiri skupine glede na vrsto spolne sheme, je avtorje tudi zanimalo, ali spadajo posamezniki v isto kategorijo pri vseh vprašalnikih. Ugotovili so, da je takih posameznikov v povprečju samo 30% (39% ujemanje je med dvema izbranim vprašalnikoma).

Največja problematičnost zgoraj navedenih vprašalnikov, ki jo je pokazala navedena primerjalna študija, je združevanje neodvisnih lestvic maskulnosti in femininosti v kombiniranje štirih tipoloških skupin s pomočjo delitve glede na mediano (Berzins, Welling & Wetter, 1978, Kelly, Furman & Young, 1978, Archer, 1991, Hall & Taylor, 1985).

Teorije o naravi spolne sheme

Dve najbolj znani teoriji o naravi spolne sheme, teorija spolne sheme (Bem, 1981) in teorija jaz-sheme (Markus, Crane, Bernstein & Siladi, 1982), sta si na prvi pogled precej podobni. Razlikujeta se v vprašanju, kateri posamezniki naj bi bili shematični. Ali so androgini posamezniki ašhematični in nimajo nobenih posebno oblikovanih kognitivnih struktur o maskulnosti ali femininosti, ali pa so enako shematični tako glede na maskulnost kot na femininost? In kaj je s posamezniki, ki naj bi imeli bolj izoblikovano shemo za nasprotni spol?

Bem (1981) je predlagala model, teorijo spolne sheme, v kateri je skušala integrirati rezultate večjega števila svojih raziskav (slika 1). Predpostavljala je, da se spolno tipizirani posamezniki ločijo od spolno netipiziranih v večji težnji k procesiranju informacij na osnovi asociacij, povezanih s spolom. Spolno tipizirani posamezniki se ne razlikujejo toliko od drugih glede stopnje maskulnosti oziroma femininosti, pač pa v stopnji organiziranosti samopodobe na podlagi spola. Ti posamezniki naj bi uporabljali spol kot osnovo organizacijske strategije za procesiranje informacij o sebi in o drugih.

Nadalje Bem (1981) predpostavlja, da se lahko vprašalnik BSRI (Bem Sex Role Inventory, 1974, 1979 skrajšana verzija) uporablja za identifikacijo spolno shematičnih in spolno neshematičnih skupin. Maskulini moški in feminine ženske naj bi tvorili

skupino spolno tipiziranih, torej shematičnih posameznikov (slika 1), vsi ostali pa naj bi bili po njenem mnenju spolno netipizirani (spolno obratno tipizirani, androgini, nediferencirani). V podporo tej teoriji navaja dve svoji raziskavi (1974). V prvi so skupine oseb z različno spolno shemo primerjali glede na število asociacij pri prostem priklicu informacij, ki so bile v zvezi s spolom. Enota za merjenje je temeljila na številu, kolikokrat je posameznik priklical iz spomina besedo iz ene kategorije stimulusov in ji je sledila beseda iz iste kategorije. To naj bi odražalo organizacijo spomina za tisto področje in v tem primeru aktivacijo spolne sheme pri organizaciji informacij v spominu. Rezultati so pokazali, da spolno tipizirani posamezniki v večji meri kategorizirajo informacije na podlagi spola kot ostali.

Druga raziskava (Bem, 1974) je ugotavljala povezanost spolne sheme in organizacijo samopodobe. Teoretična predpostavka je bila, da naj bi bili spolno tipizirani posamezniki hitrejši pri odgovarjanju na sheme relevantne informacije kot ostali. Vzrok naj bi bil v tem, da spolno tipizirani posamezniki enostavno samo poiščejo relevantne informacije v spolni shemi in ne gredo skozi celoten proces evaluacije. Bem je tudi predpostavljala, da bodo spolno tipizirani posamezniki počasnejši pri sodbah, ki so nekonsistentne s njihovo spolno shemo. Rezultati so potrdili obe hipotezi.

Nekoliko drugačen pristop k spolnim shemam in procesiranju spolno relevantnih informacij je značilen za H. Markus in sodelavce (1982). Medtem ko naj bi imeli po teoriji spolne sheme samo spolno tipizirani posamezniki spolne sheme, vsi ostali pa ne, pa Markus v svoji formulaciji jaz-sheme predvideva, da so posamezniki, ki imajo score nad mediano na maskulini ali na feminini skali vprašalnika BSRI, shematični za maskuline ali za feminine informacije, androgini posamezniki pa so shematični za oboje informacije (slika 1). Edini posamezniki, ki niso shematični, so nediferencirani posamezniki, ki imajo oba skora pod mediano. Poleg tega Markus ne predvideva nobenih neodvisnih vplivov posameznikovega biološkega spola na spolno shematično procesiranje.

Rezultati, ki jih navaja Markus za podporo svoje teorije, so prepričljivi. Posamezniki, identificirani kot feminini, si boljše zapomnijo feminine kot maskuline karakteristike. Enako velja za maskuline posameznike. Ugotovila je tudi, da androgini in neshematični posamezniki enako hitro odgovarjajo tako na maskuline kot na feminine karakteristike.

Kasneje Bem (1982) ugotavlja razlike in podobnosti med obema modeloma. Meni, da pojem sheme uporabljata na različne načine in da rezultati Markusove niso v nasprotju s teorijo spolne sheme. Spolno tipizirani posamezniki naj bi po njenem mnenju imeli generalizirano pripravljenost za vkodiranje in organiziranje informacij, vključno z informacijami o samopodobi, v terminih kulturne definicije maskulnosti in femininosti.

Slika 1. Primerjava teorij na področju spolnih shem (Payne, Connor & Colleti, 1987).

Za H. Markus pomeni biti shematičen, imeti zelo dobro razumevanje karakteristik posamezne spolne vloge. Za S. Bem pa pomeni, da je dimenzija spola zelo izstopajoča in aktivno uporabljena kot osnova za odločanje in procesiranje informacij. Trdi, da to ni inkompatibilno z lastnostjo imeti ekspertno znanje o maskulinem ali o femininem polu spolne dimenzije.

Nekatere empirične ugotovitve so vseeno v nasprotju s teorijo spolne sheme. Markus (1982) poroča, da so androgini posamezniki odgovarjali na maskuline postavke enako hitro kot maskulini posamezniki na maskuline postavke in na feminine postavke enako hitro kot feminini posamezniki. Druga razlika pa je v definiranju visoko in nizko androginih posameznikov, ki jih Bem ne loči, saj naj ne bi nobeden od njih imel spolne sheme. Obe avtorici sta svoje hipoteze tudi empirično preverjali in nekateri rezultati kažejo na nekonsistentost, kar nekateri avtorji pripisujejo metodološkim razlikam.

Payne, Conner in Colletti (1987) so skušali razjasniti nekonsistentnost med teoretičnimi perspektivami in empiričnimi ugotovitvami H. Markus (1982) in S. Bem (1981). Po mnenju Archerja (1991) je to tudi edina raziskava, ki je metodološko neoporečna. V večji meri rezultati podpirajo teorije H. Markus, v celoti pa nobene. Zato so avtorji zastavili vprašanje, ali vprašalniki sploh merijo spolno shemo. Če jo res merijo in je vprašalnik PAQ zanesljiv inštrument za določitev te sheme, potem je njen vpliv na kognitivno organizacijo manjši, kot se je predvidevalo.

Druga možnost, ki jo podpirata tudi Spence & Helmreich (1981), je, da vprašalnika BSRI in PAQ ne merita neki globalni dimenziji maskulinitete in femininitete, ampak bolj verjetno dve osebnostni lastnosti - ekspresivnost in instrumentalnost. Več raziskav potrjuje to pozicijo (Helmreich, Spence & Holahan, 1979). Tudi faktorska analiza (Payne, Conner & Colletti, 1987) vprašalnika je pokazala, da sta maskulina in feminina lestvica sicer nasičeni z neodvisnima dimenzijama, vendar pa sta specifični postavki moškost in ženskost nasičeni na enem, bipolarnem faktorju (Avsec, 1997; Pedhezur & Tetenbaum, 1979, tudi Guadreau, 1977, Larsen & Seidman, 1986).

Vedno več raziskovalcev se v zadnjem času zavzema za multifaktorski pristop k spolu kot alternativo tradicionalnemu enofaktorskemu modelu (Deux & Lewis, 1984; Marsh & Byrne, 1991; Orlofsky, 1981). Različne kategorije atributov, stališč, preferenc in vedenj, v katerih se razlikujejo moški in ženske med seboj v določeni kulturi, naj ne bi bile posledica enega samega faktorja, pač pa večjega števila med seboj bolj ali manj neodvisnih faktorjev. Spence (1993) predlaga teorijo, ki temelji na konstruktivni spolni identiteti. Atributi posameznega faktorja, ki diferencira vedenje glede na spol, imajo vsak svojo razvojno zgodovino, različno tudi od posameznika do posameznika, na katere vpliva več dejavnikov, ki niso nujno vezani na spol. Precejšnja variabilnost med posamezniki v vedenju in lastnostih, povezanih s spolom, je tudi posledica kompleksne povezanosti vseh faktorjev, ki determinirajo spolno vedenje. Kljub tej heterogenosti večina predstavnikov obeh spolov že zgodaj v otroštvu razvije jasno podobo, občutek spolne identitete, ki je bazični psihološki občutek pripadnosti svojemu spolu. V okviru spola posameznik poseduje določen set spolno relevantnih karakteristik in spolne vloge, ki jih prevzame v določenem trenutku, služijo primarno definiranju in preverjanju njegovega osebnega občutka maskulinitete oziroma femininitete.

Ker ta teorija zavrača validnost vseobsegajočih konstruktov, kot je npr. orientacija spolne vloge, spolna shematičnost ali maskulinitet-femininitet, ki temeljijo na predpostavki, da so specifično vedenje in lastnosti, povezane s spolom, posledica enega faktorja, iz nje avtomatično izhajajo, da niti PAQ niti BSRI niti katera koli druga podobna mera specifičnih karakteristik ne more meriti neke globalne spolne lastnosti. Precej bolj verjetno je, da merijo tisto, kar kaže manifestna vsebina.

Podobno menita tudi Marsh in Byrne (1991). Hierarhičnost konstrukta samo-

podobe primerjata z mogočo hierarhično strukturo konstruktov maskulinosti in femininosti. Za preučevanje večfaktorske strukture pa vprašalniki, kot sta npr. BSRI in PAQ, niso primerni.

Vprašalnike spolne sheme še vedno pogosto uporabljajo, vendar se večina raziskovalcev ne obremenjuje z kritikami, ki smo jih zgoraj omenili. Vprašalnike uporabljajo za merjenje osebnostnih dimenzij maskulinosti in femininosti. Ali ti lestvice merita le osebnostni lastnosti instrumentalnosti in ekspresivnosti, ali segata tudi na področje širokih kognitivnih struktur maskulinosti in femininosti, pa večine avtorjev ne zanima.

Povezanost spolne sheme in psihološkega zdravja

Lubinski in sodelavci (1983) poročajo, da je bila v 70. letih androginita pojem dobrega psihološkega zdravja in prilagojenosti. Med drugim navajata delo Kaplana in Beana (1976), ki sta predlagala, naj bi razvili posebne psihoterapevtske tehnike, ki bi spreminjale tako maskulino kot feminino tipizirane posameznike v bolj androgino smer.

Bem (1975) trdi, da so bili androgini posamezniki obeh spolov v raziskovalni situaciji sposobni izraziti tako instrumentalno kot ekspresivno vedenje, odvisno od zahtev trenutne situacije, spolno tipizirani posamezniki pa so izražali relativno rigidno in stereotipno obnašanje.

Nekatere raziskave kažejo, da so androgini posamezniki psihološko bolj prilagojeni kot posamezniki drugih kategorij. Veliko raziskav je preučevalo povezanost spolne vloge in samopodobe ter samospoštovanja. Spence in sodelavci (1975) poročajo, da so bili androgini posamezniki bolj pozitivni pri ocenjevanju svoje samopodobe kot nediferencirani posamezniki. Feminini in maskulini posamezniki so bili nekje vmes. Bem (1977) in O'Connor s sodelavci (1978) ravno tako poročajo, da imajo androgini posamezniki najvišjo stopnjo samospoštovanja, sledijo maskulini in feminini, najnižjo pa imajo nediferencirani.

Osnova za raziskave povezanosti spolne orientacije in psihološkega zdravja je eden od treh konkurenčnih teoretičnih modelov (Whitley, 1983).

Kongruenčni model

Kongruenčni model je najstarejši in temelji na predpostavki, da sta maskulnost in femininost nasprotna pola unimodalnega kontinuuma. Posameznik ima tako lahko eno ali drugo spolno orientacijo, saj se med seboj izključujeta. Tako je psihološko zdravje mogoče le pri posamezniku, kjer je posameznikova spolna orientacija kongruentna z njegovim spolom.

Z raziskavami, ki so pokazale, da spolna orientacija ni unidimenzionalna, pač pa obsega komplementarni dimenziji maskulinosti in femininosti (Bem, 1974; Constantinople, 1973; Spence, Helmreich & Stapp, 1975), je prišlo do reformulacije tega modela. Tako naj bi bilo psihološko zdravje funkcija spola in spolne orientacije, pri čemer je pri moških povezano z visoko maskulnostjo in nizko femininostjo, pri ženskah pa obratno, z visoko femininostjo in nizko maskulnostjo (Lubinski in sodelavci, 1981). Konsistentnih s to reformulirano teorijo je tudi nekaj empiričnih rezultatov. Tako Whitley (1983) navaja raziskavo, ki je ugotovila, da so se posamezniki, ki so se označili visoko na lestvici depresivnosti, označili nizko na postavkah, ki veljajo za njihov spol, in visoko na postavkah, ki veljajo za nasprotnega.

Androgini model

Novejši model, ki ravno tako temelji na dvodimenzionalnem pojmovanju narave spolne vloge, je tako imenovani androgini model (Bem, 1974, 1979, 1981; Spence, Helmreich & Stapp, 1975). Ta model predpostavlja, da sta maskulnost in femininost neodvisni in komplementarni, ne pa inkompatibilni dimenziji. Posameznik ima lahko visoko stopnjo tako maskulnosti kot femininosti v svoji spolni - androgini orientaciji, visoko stopnjo ene in nizko stopnjo druge vrste spolne orientacije, ali pa nizko stopnjo obeh. Androgini model predpostavlja, da je posameznikovo psihološko zdravje maksimizirano, ko ima androgino spolno orientacijo, kar naj bi po mnenju Bemove predstavljalo bolj človeški standard mentalnega zdravja kot pa tradicionalno prepričanje (Bem, 1974).

Psihološka androginita je definirana kot spojena funkcija posameznikove maskuline in feminine dimenzije, ki ju merimo na dveh neodvisnih skalah, kot jih vsebujeta npr. BSRI (Bem, 1974) ali PAQ (Spence, Helmreich & Stapp, 1975). Problem, ki se je stalno pojavljal, pa je metodološki in sicer: kako določiti, na kakšen način dve neodvisni skali določata tretjo spremenljivko (Lubinski, Tellegen & Butcher, 1983). Raziskave v zvezi s psihološko androginito lahko razdelimo v tri sklope glede na metodološki način definiranja androginita (Hall & Taylor, 1985).

Aditivni model ali model glavnih učinkov je povezan z delom Spencejeve in sodelavcev (1975), ki definirajo androgine posameznike kot tiste, ki imajo visoke score na maskulini in feminini lestvici, interakcije pa v pojasnjevanje psihološkega zdravja ta model ne vključuje.

Interaktivni (ravnotežni) model je v originalu predlagala Bem (1974), čeprav ni uporabljala tega termina. Njen koncept androginita kot ravnotežja med maskulnimi in femininimi lastnostmi lahko direktno prevedemo v M X F interakcijo, pri čemer se na tej odvisni variabli diferencirajo tisti posamezniki, ki imajo podobne rezultate tako na maskulini kot na feminini lestvici, in tisti, ki imajo različne rezultate na obeh lestvicah.

Statistična neodvisnost glavnih učinkov in interakcije je onemogočala raziskovalcem hkrati testirati aditivni in interaktivni model (Hall & Taylor, 1985). Zaradi neskladij med avtorjema in z Bemino opustitvijo t-indeksa (Bem, Martyna & Watson, 1976) je vpliv interakcije pozabljen za nekaj let.

Kasnejše raziskave niso uspeli dobiti prepričljivih rezultatov za podporo nobenemu od teh dveh modelov androginita. Podpora aditivnemu modelu je bila zmanjšana, ker so raziskave ugotovile veliko večjo povezanost maskulnosti z odvisnimi spremenljivkami (ponavadi samospoštovanje) kot femininost, na kar so stalno opozarjali posamezni raziskovalci (npr. Antill & Cunningham, 1979), pa tudi metaanalitične študije (Whitley, 1983; Hall & Taylor, 1985). Za interaktivni model pa se je nekaj časa zdelo, da nima nobene prediktivne moči pri konvencionalnih indikatorjih psihološkega zdravja (Lubinski, Tellegen, & Butcher, 1981; Hall & Taylor, 1985). Vendar so se raziskave na področju androginita nadaljevale in pojavilo se je ponovno zanimanje za interaktivni model. Bem (1981, 1982) je ponovno pokazala zanimanje za interakcijo, vendar tokrat ne kot indikator psihološkega zdravja, pač pa kot indikator kognitivne pomembnosti maskuline in feminine dimenzije. Zadnje teoretične diskusije o androginitu kot posebnosti kombinacije visoke maskulnosti in visoke femininosti pa omenjajo tretji, **kombinirani model**, ki naj bi upošteval tako glavne učinke kot interakcijo (Lubinski, Tellegen, & Butcher, 1983; Spence, 1983; Tellegen & Lubinski, 1983).

Maskulini model

Androgini model psihološkega zdravja je postal vprašljiv zaradi nekaterih empiričnih ugotovitev. Več raziskav je prišlo do ugotovitev (Antill & Cunningham, 1979; Kely & Worrell, 1977; Jones, Chernovetz & Hansson, 1978; Flaherty & Dusek, 1980), da gre povezanost androgenije in psihološkega zdravja predvsem na račun maskuline komponente androgenije, vpliv femininosti pa je zanemarljiv. Jones in sodelavci (1981) so dobili podobne rezultate.

Te ugotovitve lahko vključimo v maskulini model, po katerem naj bi bilo psihološko zdravje funkcija stopnje maskuline spolne orientacije, ne glede na spol. Zato da bi ugotovil, kateri od treh modelov je najbolj verjeten, je Whitley (1983) izvedel metaanalitično študijo 35 raziskav, ki so ugotavljale povezanost spolne orientacije (BSRI ali PAQ) s samospoštovanjem. Ugotovil je, da femininost pojasnjuje samo 3% variance, kar ima malo praktične vrednosti, čeprav je statistično pomembna. Vpliv interakcije je ravno tako skoraj zanemarljiv, saj pojasnjuje le 1% variance. Maskulinitet pojasnjuje 27% variance, kar daje močno podporo maskulinemu modelu psihološkega zdravja, in to za oba spola.

Marsh in Byrne (1991) predlagata diferencialni aditivni androgini model povezanosti samopodobe z maskulinitetjo in femininitetjo. V raziskavi ugotavljata, da sta tako maskulinitet kot femininitet povezani s pozitivnejšo samopodobo, vendar različno glede na njeno področje. Relativni delež maskuliniteti in femininiteti v precejšnji meri pričakovano variira s posameznim področjem samopodobe. Povezanost femininiteti je večja na tistih področjih samopodobe, kjer imajo ženske višje rezultate, povezanost maskuliniteti pa večja s tistimi, kjer imajo moški višje rezultate.

LITERATURA

- Alba, J.W., & Hasher, L. (1983). Is memory schematic? *Psychological Bulletin*, 93, 203-231.
- Anderson, J.R. (1983). *The architecture of cognition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Antill, J. K. & Cunningham, J. D. (1979). Self-esteem as a function of masculinity in both sexes. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 47, 783-785.
- Archer, J. (1991). A metodological commentary on gender schema research. *British Journal of Social Psychology*, 30, 185-188.
- Bem, S.L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155-162.
- Bem, S. L. (1975). Sex role adaptability: One consequence of psychological androgyny. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31, 634-643.
- Bem, S. L. (1977). On the utility of alternative procedures for assessing psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 45, 196-205.
- Bem, S. L. (1979). Theory and measurement of androgyny: A replay to the Pedhazur - Tetenbaum Critiques. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1047-1054.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 354-364.
- Bem, S. L. (1982). Gender schema theory and self-schema theory compared: A comment on Markus, Crane, Bernstein, and Siladi's "Self-schemas and gender". *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 1192-1194.
- Bem, S. L., Martyna, W., & Watson, C. (1976). Sex typing and androgyny: Further explorations of the expressive domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, 1016-1023.
- Berzins, J.L., Welling, M. A., & Wetter, R. E. (1978). A new measure of psychological Androgyny based on the personality research form. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46, 126-138.
- Carver, C.S., & Scheier, M.F. (1992). *Perspectives on personality*. Boston: Allyn & Bacon.
- Constantinople, A. (1973). Masculinity-femininity: an exception to the famous dictum. *Psychological Bulletin*, 80, 389-407.
- Deux, K., & Major, B. (1987). Putting gender into context: An interactive model of gender-related behavior. *Psychological Review*, 94, 369-389.

- Deux, K., & Lewis, L.L. (1984). The structure of gender stereotypes: Interrelationships among components and gender label. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 991-1004.
- Eysenck, M.W., & Keane, M.T. (1996). *Cognitive psychology*. Erlbaum: Psychology press.
- Flaherty, J. F., Dusek, J. B. (1980). An investigation of the relationship between psychological androgyny and components of self-concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 984-992.
- Frable, D.E., & Bem, S. L. (1985). If you are gender schematic, all members of the opposite sex look alike. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 459-468.
- Greenwald, A.G., & Banaji, M.R. (1989). The self as memory system: Powerful, but ordinary. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 41-54.
- Hall, J. A., Taylor, M. C. (1985). Psychological androgyny and the masculinity X femininity interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 429-435.
- Heilbrun, A.B. (1976). Measurement of masculine and feminine sex role identities as independent dimensions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 44, 183-190.
- Helmreich, R. L., Spence, J. T., & Holahan, C. K. (1979). Psychological androgyny and sex role flexibility: A test of two hypotheses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1631-1644.
- Higgins, E.T. (1987). Self-discrepancy theory: A theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94, 319-340.
- Higgins, E.T. (1996). The "self digest": Self-knowledge serving self-regulatory functions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 1062-1083.
- Hoelter, J.W. (1985). The structure of self conception: Conceptualization and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1392-1407.
- Jones, E.E., Rhodewalt, F., Berglas, S., & Skelton, J.A. (1981). Effects of strategic self-representation on subsequent self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 407-421.
- Jones, W. H., Chernovetz, M. E., & Hansson, R. O. (1978). The enigma of androgyny: Differential implications for males and females? *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46, 289-313.
- Kelly, J. A., Furman, W., Young, V. (1978). Problems associated with the typological measurement of sex roles and androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46, 1574-1576.
- Kelly, J. A., Worell, J. (1977). New formulations of sex roles and androgyny: A critical review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 45, 1101-1115.
- Kihlstrom, J.F., Cantor, N. (1984). Mental representations of the self. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 17, pp. 1-47). New York: Academic Press.
- Koblinsky, S., Kruse, D., & Sugawara, A. (1978). Sex role stereotypes and children's memory for story content. *Child Development*, 49, 452-458.
- Larsen, R. J., & Seidman, E. (1986). Gender schema theory and sex role inventories: Some conceptual and psychometric considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 205-211.
- Liben in Signorella (1980). Gender-related schemata and constructive memory in children. *Child Development*, 51, 11-18.
- Linville, P.W. (1987). Self-complexity as a cognitive buffer against stress-related illness and depression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 663-676.
- Lubinski, D., Tellegen, A. & Butcher, J. N. (1981). The relationship between androgyny and subjective indicators of emotional well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 722-730.
- Lubinski, D., Tellegen, A. & Butcher, J. N. (1983). Masculinity, femininity, and androgyny viewed and assessed as distinct concepts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 428-439.
- Markus, H. (1977). Self-schemata and processing information about the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 63-78.
- Markus, H., Crane, M., Bernstein, S., & Siladi, M. (1982). Self-schemas and gender. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 38-50.
- Markus, H., & Nurius, P. (1986). Possible selves. *American Psychologist*, 41, 954-969.
- Markus, H., Wurf, E. (1987). The dynamic self-concept: A social psychological perspective. *Annual Review of Psychology*, 38, 299-337.
- Marsh, H.W., & Byrne, B.M. (1991). Differentiated additive androgyny model: Relations between masculinity, femininity, and multiple dimensions of self-concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 811-828.
- Martin, C. L. (1987). A ratio measure of sex stereotyping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 489-499.
- Martin, C. L., & Halverson, C. F. (1981). The effects of sex-typing schemas on young children's memory. *Child Development*, 52, 1119-1134.
- Martin, C. L., & Halverson, C. F. (1983). A schematic processing model of sex-typing and stereotyping in children. *Child Development*, 54, 5639-574.
- McGuire, W.J. & Padawer-Singer, A. (1976). Trait salience in the spontaneous self-concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 33, 743-754.

- O'Connor, K., Mann, D. W., & Bardwick, J. M. (1978). Androgyny and self-esteem in the upper-middle class: A replication of Spence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46, 1168-1169.
- Orlofsky, J.L. (1981). Relationship between sex role attitudes and personality traits and the Sex Role Behavior Scale-1: A new measure of masculine and feminine role behaviors and interests. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 927-940.
- Payne, T.J., Connor, J.M., Colletti, G., (1987). Gender-based schematic processing: an empirical investigation and reevaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 937-945.
- Pedhauzer, E. J., & Tetenbaum, T. J. (1979). Bem sex role inventory: A theoretical and methodological critique. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 996-1016.
- Rogers, T.B., Kuiper, N.A., & Kirker, W.S. (1977). Self-reference and the encoding of personal information. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 677-688.
- Rumelhart, D.E. (1984). Schemata and the cognitive system. In Wyer, J.R., & Srull, T.K. (Ed.): *Handbook of social cognition*. Vol. 1, 119-160.
- Spence, J.T., (1983). Comment on Lubinski, Tellegen, and Butcher's "Maskulinity, femininity, and androgyny viewed and assessed as distinct concepts." *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 440-446.
- Spence, J.T. (1993). Gender-related traits and gender ideology: Evidence for a multifactorial theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 624-635.
- Spence, J.T., & Helmreich, R., (1979). The many faces of androgyny: A replay to Locksley and Colten. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1032-1046.
- Spence, J.T., Helmreich, R., (1981). Androgyny vs gender schema: A comment on Bem's gender schema theory. *Psychological Review*, 88, 365-368.
- Spence, J.T., Helmreich, R., & Holahan, C. K. (1979). Negative in positive components of psychological maskulinity and femininity and their relationships to self-reports of neurotic and acting out behaviours. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1673-1682.
- Spence, J.T., Helmreich, R., & Stapp, J. (1975). Ratings of self and peers on sex role attributes and their relation to self-esteem and conceptions of maskulinity and femininity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32, 29-39.
- Tellegen, A., & Lubinski, D., (1983). Some methodological comments on labels, traits, interaction, and types in the study of "femininity" and "maskulinity": Replay to Spence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 447-455.
- Whitley, B.E. (1983). Sex role orientation and self-esteem: A critical meta-analytic review. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 765-778.